

Vasile Goldiș și statul universal

Prof. univ. dr. Marius-Ioan GREC

Universitatea de Vest “Vasile Goldiș” din Arad

Vasile Goldiș este personalitatea istorică, care a marcat decisiv destinul tuturor românilor, prin discursul ținut la Alba Iulia, cuvânt redactat și asumat, în cele mai mici amănunte, de cel care – în fața a peste 100.000 de români, în fața Europei și a lumii întregi – a subliniat:

“... Adunarea națională a tuturor Românilor din Transilvania, Banat și Țara Ungurească adunați prin reprezentanții lor îndreptățiți la Alba Iulia în ziua de 18 Noiembrie – 1 Decembrie 1918, decretează unirea acestor Români și a tuturor teritoriilor locuite de dâșii cu România...” (**Cuvântare la Adunarea de la Alba-Iulia** *Calendarul Ligii Culturale*, pe anul 1920, Editura „Ligii Culturale”, București, 1920, pp. 52 – 60.)

Următoarele rânduri vor să sublinieze personalitatea vizionară a lui Vasile Goldiș, urmărind câteva dintre ideile acestuia, promovate în două dintre articolele sale politice, apărute la o distanță de aproape două decenii, unul de altul: **State naționale** (*Românul*, II, nr. 231, 1912, pp.1 - 2.) și **Statul universal** (*Observatorul politic și social*, nr. 9, anul I, 1930).

Încă de la început trebuie remarcat spiritual analitic al acestor două articole, ancorarea profundă în realitatea epocii care a generat pozițiile exprimate. Constatăm că ne aflăm în fața unui istoric desăvârșit, un om de o aleasă cultură umanistă, care atunci când își exprimă crezul politic, o face argumentat, ideile sale fiind exprimate prin asociere sau disociere față de alte poziții exprimate în epoca sa. Modul de redactare al pozițiilor exprimate, nu lasă nici un loc de interpretare – trimiterile bibliografice sunt clare – astfel încât cititorul știe în fiecare moment, când are de-a face cu ideile lui Vasile Goldiș, când are în față ideile altor gânditori europeni sau americani.

Avem astfel conturată o personalitate remarcabilă, cu convingeri clare, convingeri care se află într-o continuă adaptare în raport cu situația istorică concretă, existând însă mereu aceeași constantă: interesul tuturor românilor, bazat însă pe principiile sănătoase ale respectului reciproc. “Un lucru trebuie însă notat în special: numai acele popoare au dreptul la sprijinul, la simpatia deplină și la stima omenerii, care au dat dovezi că ele înseși știu, respectă libertățile și aspirațiile altor popoare.” (**State naționale**, *Românul*, II, nr. 231, 1912, pp. 1 - 2.)

În 1912, când românii visau la realizarea unității naționale, scopul declarat al lui Vasile Goldiș era acesta:

“După căderea lui Napoleon, a marelui zdrobitor de popoare și de libertăți, se ivește ideea națională, ca idee conducătoare, care mai târziu a dat naștere atâtor state naționale ridicate pe ruinele marelui imperiu napoleonian...”

“Duhul cel nou, duhul ideii naționale, a cucerit cu repeziciune toată omenirea. Întreg secolul al XIX-lea poartă mai ales pecetea națională care a dat naștere statelor naționale. În apus, în nord chiar, în sudul și estul Europei au răsărit ca din pământ state noi: Olanda, Germania, Italia, Grecia, România, Serbia și Bulgaria, iar în secolul prezent, Suedia și Norvegia. Toate aceste state s-a format pe ruinele altor state mai mari, poliglote...”

“Procesul acesta al formării statelor naționale nu s-a terminat încă și nu se va termina până ce nu se vor fi realizat definitiv aspirațiile naționale ale tuturor popoarelor din Europa. Statele poliglote se opun cu toată puterea principiului național, apărându-și integritatea lor teritorială prin înarmări continue...” (**State naționale**, *Românul*, II, nr. 231, 1912, pp. 1 - 2.)

Două decenii mai târziu, Vasile Goldiș - aflat spre finalul vieții, déjà bolnav – era anul 1930, când într-o scrisoare adresată unor nepoți, spune “...*Medicii mi-au recomandat însă o cură mai serioasă și astfel sunt silit să plec împreună cu tușa voastră în Franța ...*” (*Scrisoare inedită*, semnată de Vasile Goldiș, Arad, 17 iunie 1930 – aflată în custodia Muzeului Memorial Universitar “Vasile Goldiș”.)

Cu toate acestea, în același an – 1930 - Vasile Goldiș, scrie articolul “**Statul universal**” (*Observatorul politic și social*, nr. 9, anul I, 1930), articol în care întâlnim un om politic foarte bine ancorat în realitatea politică internațională, chiar dacă, Vasile Goldiș, nu se mai manifesta politic de o perioadă, considerând că o activitate mult mai important este cea desfășurată în plan cultural și educațional, ca Președinte al ASTREI.

Pentru a ilustra cele afirmate, spicuiem câteva fragmente din articolul menționat:

“...Totul curge. Oprire nu există. Istoria omenirii se găsește la o nouă importantă cotitură, poate cea mai importantă și cea mai gravidă de incalculabile urmări dintre toate prin care ea a trecut în cursul evoluției sale multimilenare...” ... Evoluția a fost atât de rapidă că a depășit capacitatea de adaptare a societății. Încă înainte de război, în anul 1911, scriitorul I. Maxwell, în lucrarea sa despre psihologia socială contemporană, scria următoarele: „vechea ordine a lucrurilor a fost zdruncinată și n-am găsit încă nici o armonie nouă, care să ne poată grupa și uni. Omenirea nu mai pășește, ea aleargă. Nu mai avem sentimentul că ne rezemăm pe ceva solid și durabil. Avem sentimentul că mașina lumii e zguduită până în temelii, că se va prăbuși, poate în curând, și că nu ne va rămâne atunci nici un adăpost unde

să ne refugiem ... Legile evoluției sociale vor aduce ele înșile un compromis ... Singura teamă este că societățile europene ale Apusului să nu se cufunde în valurile barbariei înainte ca soluția satisfăcătoare să fi împăcat părțile în conflict”.

Vasile Goldiș se convinge și ne convinge că epoca Statului Național este pe cale de a fi depășită de ideile care converg spre impunerea unui Stat Universal. Ne aflăm în fața unei perioade de dezvoltare a societății europene, care anunță o iminentă Globalizare. Desigur că Vasile Goldiș nu a mai ajuns să vadă și fața “hidoasă” a punerii în practică a unor idei generoase, care vor conduce însă la izbucnirea celui de-al II-lea război mondial, cu toate consecințele nefaste ulterioare. Vasile Goldiș a fost un vizionar optimist care, în ideile originale pe care le-a exprimat s-a gândit întotdeauna la binele comun, la binele românilor și al tuturor locuitorilor României Mari, așa cum a fost creată grație Generației din care făcea parte și el. Conștient că nimeni, singur, nu poate realiza binele comun, s-a asociat ideilor pe care le considera cele mai potrivite pentru a fi puse în practică.

Exemplificăm cu fragmente din articolul în discuție:

... Nevoia de a orienta omenirea spre un organism prin care să se asigure mai multă dreptate în lume, a dat naștere celei dintâi încercări timide de a grupa toate națiunile libere într-o comuniune ce a fost numită *Societatea Națiunilor*. Pactul fundamental al acestei societăți, în preambulul său, constată că „pentru a dezvolta cooperarea între națiuni și pentru a le garanta pacea și siguranța trebuie să se facă să domnească dreptatea”.

... Masele acelea apasă tot mai mult asupra politicii și, prin revendicările lor irezistibile, primejduiesc chiar noțiunea veche de stat. Ele constituie un element decisiv în balanța puterilor moderne, domină chiar evoluția moravurilor. „Ar fi pueril de a căuta salvarea civilizației și a demnității umane într-o luptă contra existenței maselor economice și într-o reacțiune contra dezvoltării lor. Preponderența lor crescândă rezultă dintr-un ritm universal. Efortul civilizatoriu trebuie să se exercite nu în afară de masele economice ori în contra lor, ci chiar înăuntrul lor” (Lucien Romier, *Qui sera le maître?*).

Problema maselor conștiente de interesele lor depășește posibilitățile statului modern, ea constituie o problemă internațională, o problemă a omenirii întregi.

Câteva citate (extrase din articolul lui Vasile Goldiș): „A sosit momentul când grupul nu fixează ca scop suprem viața sa proprie, durata ei. El se depășește pe sine însuși mândrindu-se cu valori umane, pe care le servește și în fața cărora el se socoate numai un mijloc” (C. Bouglé, *Lecons de sociologie*, 1928, p. 276), „Civilizația materială tinde a nivela frontierele

și a amesteca toate popoarele umane” (Romier, *L'homme nouveau*, 1927). „Unicul remediu contra războiului ar fi întemeierea unui stat universal sau suprastat. Dar un stat universal e cu puțință numai atunci când diferitele părți ale lumii ar fi strâns legate între ele în așa fel ca soarta fiecăruia să atingă spontan și soarta celorlalte. Ultimul război, prin ravagiile lui atotnemicitoare, a dovedit solidaritatea omenirii” (Bertrand Russell, *Cultura industrialismului*, traducere germană de C. Margolin, 1928, pp. 4-5). „În torentul întâmplărilor vieții nu există oprire. O zi urmează celeilalte și activitatea cotidiană curge fără întrerupere. Lumea nouă trebuie să se nască fără zguduire din cea veche, veșnic în mișcare. Această lume nouă va forma o unitate politică, socială și economică. Modernizarea instinctului religios ne impune să socotim ca o datorie a noastră înființarea statului universal.” (H. G. Wells, *Conspirația patentă*).

Astăzi, solidaritatea efectivă a omenirii depășește toate cadrele prestabilite. Adică, mai precis formulat: nevoia acestei solidarități. Orientarea civilizației noastre spre internaționalism este mai presus de orice îndoială.

Iată, doar câteva dintre ideile preluate de Vasile Goldiș și transmise mai departe, în articolele sale, în discursurile sale sau cuvântările ținute în anumite situații. Ideea unui stat universal îl preocupă din ce în ce mai mult pe Vasile Goldiș ..., el sublinia: “Spiritul vremii de acum impune irezistibil, în acest scop, încercarea organizării universale a omenirii.”

Care va fi însă temeiul constituirii acestei construcții? Desigur va fi de natură creștină, crede Vasile Goldiș. Fragmentele următoare subliniază acest lucru:

“... Fără credință această viață n-ar mai avea rost. Statul universal ce va să vie fiindcă îl revendică conștiința tot mai vie și tot mai impunătoare a solidarizării umane, nu va desființa națiunile, precum nu va desființa indivizii, ci, dimpotrivă, el va asigura și unora și altora deplinătatea posibilităților de afirmare prin ființa lor specifică, în interesul tuturor. Statul universal prin eliberarea desăvârșită a științei va stăpâni în măsură crescândă natura și, prin luminarea desăvârșită a conștiinței, va fi stăpânit de binele tuturor.”

... Creștinul, chiar prin credința sa, trebuie să se simtă atras spre idealul statului universal. Fiindcă acest stat va trebui să fie principal protectorul cel mai vajnic al credinței religioase. Statul acesta va desființa inegalitatea instituțională între oameni, el se va naște din necesitatea ocrotirii maselor muncitoare și acestea sunt, în toate timpurile, suportul veritabil al credinței. Rătăcirea nu poate fi decât trecătoare ...

... fiindcă „absolutului religios îi revine rolul de căpetenie în încheierea unei sinteze pentru viață”. (I. G. Savin, *Cultură și religie*, p. 36). „Între valorile creatoare și conducătoare ale culturii, religia e suprema valoare” (Münsterberg, *Die Philosophie der Werte*).

Atunci când crede că pentru a convinge mai profund este nevoie să facă apel la personalități ale vieții politice românești, face acest lucru:

... Sunt mândru că pot reproduce câteva cuvinte ce se potrivesc aici din splendida conferință a d-lui Titulescu ținută acum de curând la Berlin. „În viața națiunilor momentul politic nu este decât un moment, conștiința solidarității umane formând al doilea moment dintr-o sinteză, care nu poate fi decât spirituală. Nu există metodă mai potrivită pentru satisfacerea instinctului natural de luptă decât aceea de a combate toate prejudecățile și toate ereziile din care e plămădit sufletul nostru pentru a descoperi în domeniul infinit al luptei pentru idei, nu moartea, ci noi îndemnuri de a trăi”.

.. Nu am căderea să fac exegeze textelor evanghelice, dar de multă vreme simt în suflet rostul mângâierilor și profeției mesianice redată prin evanghelistul Ioan: „Și alte oi am, care nu sunt din statul acesta; și pe acelea mi se cade a le aduce și glasul meu vor auzi și va fi o turmă și un păstor” (Ioan, cap. X, vers. 16).

Demersul lui Vasile Goldiș în favoarea Statului Universal este unul convingător. Omul politic român este conștient însă, de dificultățile unui asemenea demers, o spune chiar el, astfel:

“... *Noua etapă în evoluția societății omenesci va germina noi probleme. Fiindcă perfectibilitatea spiritului omenesc e infinită și nu are alte limite decât puterile cosmice care îl depășesc. Noi însă, cei credincioși idealului vremii și totodată iubitori de neam, avem datoria de a preveni națiunea noastră despre noua concepție a lumii îndrumându-i opintirile culturale în viitor spre apropierea de cu vreme și cât mai intens a condițiilor de lesnicioasă adaptare la noile forme de viață sub regimul civilizației umane de care nu trebuie să se depărteze...*”

